

Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 1 w Rędzinach
Szkoła Podstawowa im. Gustawa Morcinka
ul. Szkolna 7, 42-242 Rędziny
tel. 34 3279 019

Polityka Inkluzji
w
Szkole Podstawowej im. Gustawa Morcinka
w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 1 w Rędzinach

Wrzesień 2024r.

Idea edukacji włączającej – zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się

Dążenia osób z niepełnosprawnościami do uzyskania pełni praw w różnych obszarach życia społecznego oraz zmiany w prawie oświatowym doprowadziły do tego, że na przestrzeni ostatnich kilku lat coraz częściej zaczęto mówić o przekształceniu polskiego systemu edukacyjnego w system inkluzywny.

Edukacja włączająca (inkluzywna) to nowy model obok edukacji specjalnej i integracyjnej, który stanowi formę kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ogólnodostępnych.

Zgodnie z jego założeniami wszyscy młodzi ludzie, niezależnie od stopnia niepełnosprawności, mają możliwość uczęszczania do szkół rejonowych, organizujących proces dydaktyczny w taki sposób, aby jak najlepiej zaspokajał wszelkie potrzeby indywidualne wychowanków.

Ważnym elementem społeczności włączającej są także poradnie psychologiczno-pedagogiczne, współodpowiedzialne m.in. za rozpoznawanie potrzeb uczniów i specjalistyczną diagnostykę. Podstawą edukacji zapobiegającej marginalizacji wybranych grup społecznych stał się jeden z kluczowych dokumentów międzynarodowych, czyli Powszechna Deklaracja Praw Człowieka.

Edukacja inkluzyjna (włączająca)

Po pierwsze: naszym wspólnym zadaniem jest troska o to, by edukacja była rzeczywiście dla wszystkich, a jednocześnie dla każdego z osobna i żeby każde dziecko w naszych szkołach mogło otrzymać odpowiadającą jego potrzebom ofertę, uwzględniającą zarówno jego szczególne uzdolnienia, jak i pojawiające się trudności.

Po drugie: szkoła dobra dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest lepszą szkołą dla wszystkich.

Edukacja włączająca jest otwieraniem się szkoły na przyjmowanie w miarę możliwości i kształcenie wszystkich dzieci razem, niezależnie od doświadczanych przez nie trudności, zdolności i różnic. Każdy uczeń w szkole powinien mieć stworzone warunki do osiągnięcia sukcesów na miarę swoich możliwości.

Wizja edukacji włączającej związana jest z:

- uznaniem edukacji włączającej jako jednego z aspektów integracji społecznej;
- widzeniem różnic między uczniami jako bogactwo, a nie jako problem nie do rozwiązania;
- uznaniem prawa ucznia do nauki w pobliżu miejsca zamieszkania;
- równym poszanowaniem praw uczniów i pracowników szkoły;
- udoskonalaniem pracy szkoły z korzyścią dla uczniów i jej pracowników;
- zmianą podejścia do nauczania, polityki działania i stylu pracy szkoły w celu zabezpieczenia potrzeb edukacyjnych wszystkich dzieci z danej społeczności szkolnej;
- budowaniem trwałych związków szkoły z rodzicami i opiekunami oraz społecznością szkolną.

Zalety edukacji włączającej

Edukacja włączająca jest nowatorskim sposobem kształcenia wszystkich uczniów – nie tylko tych z tzw. specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Tworzenie wspólnej przestrzeni rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i społecznego, które jest istotą inkluzji, może przynieść następujące korzyści:

- zapobieganie etykietowaniu (populacja uczących się przestaje dzielić się na dwie grupy – uczniów sprawnych i uczniów z niepełnosprawnościami)
- lepsze perspektywy na przyszłość (zyskiwanie niezależności, udział w lekcjach wykładanych na wysokim poziomie i otwartość w relacjach społecznych zwiększają szanse uczniów na rynku pracy)
- umiejętność współdziałania w bardzo zróżnicowanej grupie osób (odmienność uczniów z niepełnosprawnościami nie budzi lęku, jest akceptowalna, a jej dogłębne zrozumienie umożliwia przełamanie społecznych stereotypów; prawo do odmienności zyskują także inni członkowie szkolnej społeczności)
- obecność uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ogólnodostępnych powoduje wprowadzanie korzystnych zmian dla wszystkich uczniów (można tu wskazać np. konieczność umocnienia współpracy między szkołą a poradnią psychologiczno-pedagogiczną)
- zrozumienie, szacunek oraz wiedza, jaką uczniowie otrzymują w szkole, sprawiają, że młodzi ludzie czują się pewniej i chętniej wchodzą w relacje z rówieśnikami

Czym jest edukacja włączająca ?

Jest nowym, poważnym wyzwaniem, zaproszeniem do rozwoju, pogłębionej refleksji nad kształtem i funkcjonowaniem całej szkoły, odpowiedzią na pytania

- W jakim kierunku zmierzamy? Co dla nas jest ważne?
- Czy chcemy być jedynie sprawnie działającą instytucją uczącą, nastawioną na przekaz wiedzy, wyniki, rankingi, rywalizację?
- Czy jako szkoła obejmujemy naszą troską każde dziecko, jego godność, wartość, niepowtarzalność?
- Czy wspieramy jego rozwój, troszczymy się o relacje i emocje pomiędzy wszystkimi uczestnikami procesu kształcenia i wychowania: nauczycielami, uczniami, rodzicami i całym środowiskiem?
- Czy tworzymy w szkole środowisko przyjazne dla rozwoju jej uczniów, w którym różne dzieci o różnym potencjale, w różnych dziedzinach znajdują dla siebie ofertę, chociażby w formie zajęć pozalekcyjnych?

- Czy budujemy wspólnotę szkolną opartą o wartości, w której największą wartością jest każda, niepowtarzalna osoba?

„Czym jest edukacja włączająca dla dzieci zdrowych i ich rodziców?”

Okazją do uczenia się normalności. Bo dzieci z różnymi niepełnosprawnościami są w naszym otoczeniu i mamy się uczyć relacji z nimi, mądrze udzielać pomocy, wspierać a nie wyłączać, mądrze odczytywać ich potrzeby. Wytlumaczyć trudniejsze rzeczy, zachęcić do współpracy, współdziałania, zatrzymać się nad innością drugiego. Wzajemne obcowanie jest naturalną sytuacją do uczenia się siebie, lepszego poznania swoich mocnych i słabych stron. Dla wszystkich uczestników tego procesu włączania nie będzie to jednorazowy gest, akt, działanie, ale szansa na wzrastanie w człowieczeństwie.

Wyzwania, które generuje edukacja włączająca

Edukacja włączająca nie jest utopią, lecz koncepcją możliwą do realizacji. Choć kolejne kroki jej wdrażania zostały szczegółowo opracowane m.in. przez Europejską Agencję Rozwoju Edukacji i Uczniów ze Specjalnymi Potrzebami, należy zdawać sobie sprawę z tego, jak wiele różnych wyzwań może ona generować.

1. Inkluzja zakłada wizję wspólnoty społecznej, której urzeczywistnienie wymaga podjęcia przemyślanych, zaplanowanych i wielopłaszczyznowych działań (żadna z przedstawionych dotychczas koncepcji edukacji włączającej nie jest gotowym do wprowadzenia w życie systemem; wymaga ona uwzględnienia specyfiki danego narodu, społeczeństwa, tradycji edukacyjnej i wypracowanych w jej ramach modeli kształcenia osób z niepełnosprawnościami).
2. Obecność uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkole ogólnodostępnej może wywołać różne reakcje środowiska szkolnego (problem odrzucania osób z niepełnosprawnościami).
3. Dyrektorzy szkół są zobligowani do wypełniania wielu zadań: wspierania nauczycieli, umiejętnego zarządzania zasobami, a także tworzenia sieci współprac ze środowiskiem lokalnym i poradniami psychologiczno-pedagogicznymi.
4. Zmiany na poziomie mezostrukturalnym wymagają weryfikacji kultury edukacyjnej w szkołach ogólnodostępnych (szkoła włączająca powinna być miejscem, w którym unika się kategoryzowania).

5. Dobrze zarządzana szkoła włączająca regularnie monitoruje metody edukacji i wykorzystuje wyniki w celu planowania dalszej pracy (różne potrzeby uczniów powinny stanowić motywację do refleksji i rozwoju kompetencji kadry nauczycielskiej).
6. Edukacja włączająca wymaga od nauczycieli ciągłego dokształcania się i nabywania nowych kompetencji (nieustannie rosnące obciążenie przy jednoczesnym braku wsparcia może być źródłem poczucia bezradności, rezygnacji i wyczerpania zawodowego).

Czym jest włączanie dla rodziców dzieci niepełnosprawnych?

Codzienna konfrontacja z innością swojego dziecka jest dla rodziców bardzo trudna. Doświadczanie odrzucenia w różnych sytuacjach może ranić. Także rodzice dziecka zdrowego natrafiają na niezrozumienie i doświadczają porażek, gdyż rozczarowania i zawody są wpisane w nasze życie, ale istotne jest, jak z nich wychodzimy - mocniejsi czy zniszczeni.

Nauczyć się żyć na przykład z niepełnosprawnością intelektualną swojego dziecka to przyjąć z godnością to, czego nie mogę zmienić – jego niepełnosprawności. A więc nowe, realne zadanie: pozyskać innych do współpracy, rozszerzyć krąg ludzi życzliwych, uczyć rozumienia drugiego, jeżeli chcemy być rozumiani; uczyć proszenia o pomoc i okazywania wdzięczności za pomoc okazaną; uczyć wzajemnego szacunku, dzielenia się z innymi tym, co mam, ale również przyswajania niezbędnej wiedzy o otaczającym świecie.

Warto sobie odpowiedzieć na pytanie...

Jaką szkołą chcemy być?	
Realizacja programu	Refleksyjne podejście, modyfikacja programu i wspieranie rozwoju dziecka
Wychowanie do posłuszeństwa	Wychowanie do rozumienia i wyborów
Rywalizacja	Nauczanie oparte na współpracy i negocjowaniu celów, indywidualizacja nauczania
Nauczanie podające	Aktywność własna uczniów, współdziałanie

Nauczyciel – dydaktyk	Nauczyciel refleksyjny, poszukujący, zmieniający strategię uczenia
Ocenianie za osiągnięcia	Ocenianie za indywidualne postępy
Relacje z rodzicami oparte na autorytecie i hierarchii	Partnerstwo we współpracy z rodziną ucznia

Ważne jest, w jakim stopniu uczeń z niepełnosprawnością czuje się związany z klasą, rówieśnikami, kolegami. Niedobre doświadczenia, brak wiary we własne siły, brak uznania, akceptacji mogą powodować agresję lub izolację ucznia. Ma to wpływ na jego proces kształcenia.

Włączanie ucznia do grupy sprawnych rówieśników należy dobrze przygotować. Pozostali uczniowie powinni wiedzieć:

- o trudnościach, możliwościach ucznia,
- kiedy mu pomóc i udzielić wsparcia,
- jak się zachować, kiedy prezentuje nietypowe zachowania.

Nauczyciel inicjuje sytuacje, w których podopieczni mogą działać wspólnie. Jak traktować ucznia z niepełnosprawnością?

Oto wskazówki:

1. **POZNAJ** swojego ucznia z niepełnosprawnością i traktuj go **NORMALNIE**. Nie Staraj się w każdej sytuacji stwarzać mu specjalnych warunków do funkcjonowania. Ogranicz się do sytuacji koniecznych.
2. Stwarzaj sytuacje do **samodzielnego** działania.
3. Dostosuj sposób komunikacji do **jego możliwości** psychofizycznych.
4. Bądź **konsekwentna/y**. Nie toleruj nieakceptowanych zachowań ucznia tylko dlatego, że jest on uczniem z niepełnosprawnością.
5. Planuj zajęcia tak, aby **uwzględniać** specyfikę funkcjonowania wynikającą z deficytów ucznia, ale **realizuj założone cele**.
6. Pobudzaj wyobraźnię, **zachęcaj** do działań twórczych.
7. Wykorzystuj na bieżąco sytuacje do **utrwalania pożądaných zachowań**.

8. Mobilizuj dziecko do dalszej pracy, **motywuj** je poprzez **pochwały**. Staraj się umacniać jego **poczucie własnej wartości**, wiarę we własne siły. **Uwierz w dziecko!**

9. **Wsluchuj się** w racje dziecka, podążaj za jego rozumowaniem.

10. Traktuj wszystkich na równi, **nie dziel dzieci na zdrowe i z niepełnosprawnością**.

Właściwe podejście nauczyciela do ucznia z niepełnosprawnością to podstawa pozytywnej inkluzji. *Nauczyciel może uczynić dany rok w życiu ucznia sukcesem lub porażką.* Dziecko z niepełnosprawnością w klasie to nie problem, trudność, dramat... Trzeba pomyśleć o inkluzji jak o kolejnym wyzwaniu. Młodzież lubi angielskie słowo *challenge* – wyzwanie. Nauczyciel ma dziecku pomóc w rozwinięciu pełnego potencjału (na miarę możliwości dziecka) – a jednocześnie sam pozostać w dobrym zdrowiu psychicznym. Co to oznacza? To, że będzie musiał zastosować pozytywne podejście i wprowadzić w życie nowe strategie postępowania. W **pozytywnym** podejściu istotne jest zrozumienie nastawienia dziecka.

O czym warto pamiętać? Kilka rad poniżej:

1. **Poznaj problemy dziecka.**

Kiedy to zrobisz, masz szansę z większą pewnością podchodzić do swoich metod wychowawczych. Przykładowo, nie będziesz obwiniać ucznia z zespołem Aspergera za to, że pełni rolę "klasowego policjanta" skarżąc na wszystkich wokół. Wiesz, że to stwierdzanie faktów, wynikające z zaburzenia jakim jest zespół Aspergera, a nie skarżenie. Szukaj sposobów i sytuacji, w których *stwierdzanie faktów* jest pozytywne, a "fortelem" unikaj takich, w których mogłoby to niekorzystnie wpływać na atmosferę w klasie.

2. **Staraj się zrozumieć.**

Zadaj sobie pytanie: "Dlaczego on to zrobił?". Każde zachowanie to komunikat, informacja. Zawsze istnieje *jakaś* przyczyna danego zachowania. Jeśli wiesz, że uczeń klasy pierwszej szkoły podstawowej ma ADHD i wielokrotnie na lekcji wstaje z krzesła, to wiesz też, zwracanie mu ze złością uwagi nie pomoże... Opisana sytuacja ma związek z deficytem uwagi, nadpobudliwością i niską umiejętnością blokowania rozpraszających bodźców. Szukaj strategii postępowania, która nie pozwoli na lekcji uczniowi nudzić się, zmieniaj aktywność, zadaj ćwiczenia związane z ruchem i... chwal, gdy zamiast piętnaście razy wstał z krzesła tylko... dwanaście.

3. **Zauważ, że każdy mózg postrzega świat w inny sposób.**

Uczeń z niepełnosprawnością może nie postrzegać świata w taki sam sposób jak ty. To, co tobie wydaje się dziwne, niezrozumiałe, dla dziecka może mieć sens. Jeśli wiesz, że dziecko ma zaburzenia integracji sensorycznej i jest nadwrażliwe, to małe zadrapanie na palcu może okazać się zagrożeniem życia. Zbędny więc jest wyśmiewanie dziecka, lekceważenie jego lęku i mówienie, że to tylko niewidoczna ranka. Ważne jest natomiast

szukanie strategii stwierdzającej fakt i narzucającej konkretne działanie, zapewniające dziecku bezpieczeństwo psychiczne, np. powiedzenie, że rana jest, dziecko może odczuwać ją intensywniej i plaster jest konieczny lub nie w takiej sytuacji.

4. Obserwuj uważnie ucznia, nie wiesz wszystkiego o jego życiu.

Uczeń przychodzi do szkoły po konkretnym wieczorze, nocy i poranku. Nie wiesz, co się wtedy z nim działo. Kiedy dziecko ma spektrum autyzmu, czasem wstanie z łóżka i ubieranie się przypomina prawdziwą bitwę... Tu ważna jest strategia codziennej obserwacji i wyciągania wniosków, czy czasem w danym dniu ilość bodźców i sytuacji niezależnych od ucznia nie przerosła go, gdyż wówczas nie będzie on funkcjonował na poziomie "normalnym" (dla nas). Dlatego uważny nauczyciel wie, że w takiej sytuacji konieczny jest spokój i okazanie akceptacji uczniowi. Nie oznacza to jednak akceptacji jego niepożądanych zachowań. Trzeba szukać strategii pokazujących uczniowi, jak w sposób akceptowany może on wyrazić swoją złość lub niezadowolenie.

5. Pamiętaj, niektóre zachowania "trudne" ucznia, szczególnie nastolatka, mieszczą się w normie.

Doświadczenie mówi, że kiedy przyjmiesz perspektywę dziecka, autorytet dorosłych zmienia się:

- dziecko do 8 - 10 roku życia: mama i nauczyciel *wiedzą wszystko*;
- dziecko około 10 roku życia: zmiana; mama i nauczyciel *nie wiedzą*;
- nastolatek: *ty nic nie rozumiesz... / lekceważąca postawa wobec nauczyciela...*

Strategie postępowania: nie obrażaj się, w zależności od wieku twojego ucznia, przyjmij na chwilę jego perspektywę i pomyśl: gdy byłeś w jego wieku, to...

A potem dołóż do tego swoją wiedzę na temat jego zaburzenia i przypomnij sobie podane wyżej wskazówki.

Warto zwrócić uwagę

Warto zwrócić uwagę na następujące sugestie, które mogą mieć wpływ na poziom inkluzji edukacyjnej i społecznej:

- Włączmy jako dorośli myślenie systemowe o edukacji;
- Jako pedagodzy pamiętajmy o interdyscyplinarnym podejściu do uzdolnień, niepełnosprawności czy dysfunkcji ucznia;
- Pamiętajmy o dbałości o jakość kształcenia i umiejętności społeczne uczniów, nie zapominając o różnorodności uczniów w zespole klasowym;

- Warto, aby uczeń zdobywał wiedzę na miarę swoich możliwości i w różny sposób, ponieważ nie da się „uśrednić” ani wiedzy, ani umysłu;
- Pedagog specjalny może być ogniwem między edukacją włączającą, integracyjną i specjalną

Edukacja włączająca (inkluzyjna) szansą dla każdego

Celem edukacji włączającej jest udostępnienie całego systemu edukacji, w którym nauczyciele i uczniowie mają szansę przyjąć wyzwania płynące z różnorodności oraz czerpać z nich korzyści.

Edukacja inkluzyjna (włączająca) jest oparta na prawie wszystkich uczniów do edukacji, które zaspakaja podstawowe potrzeby edukacyjne i wzbogaca życie. Ze szczególnym uwzględnieniem grup wrażliwych i marginalizowanych, dąży do rozwoju pełnego potencjału każdego człowieka. W praktyce oznacza to tyle, że dzieci i młodzież przychodząca do szkoły, mimo posiadania pewnych ograniczeń, które odróżniają je od innych (np. niedostosowanie społeczne, niepełnosprawność, nieumiejętność posługiwania się biegle obowiązującym w szkole językiem, pochodzące z rodzin dysfunkcyjnych) mają szansę zetknąć się ze szkołą uwzględniającą owe szczególne potrzeby i niejako „z góry” przygotowaną, przewidującą takie trudności.

Dyrektor
Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 1
w Redzinach

mgr Eżbieta Kowalczyk

